

VI Darrers pensaments

26 de maig de 1942 (des de Casablanca)

Pare meu,

amb tot, de part vostra, ha estat un acte de bona voluntat, haver-me escrit. M'ha estat preciós, tenir uns mots afectuosos vostres, al moment de la partença.

M'heu citat unes paraules de sant Pau esplèndides. Espero que, en confessar-vos la meva misèria, no us fes la impressió de no reconèixer la misericòrdia de Déu. Espero no haver caigut mai, ni caure mai, en aquest grau de covardia i ingratitud. No tinc pas necessitat de cap esperança, de cap promesa, per a creure que Déu és ric en misericòrdia. Conec aquesta riquesa amb la certesa de l'experiència, l'he tocada. El que en conec per contacte sobrepassa talment la meva capacitat de comprensió i gratitud que fins la promesa de felicitats futures no hi podria afegir res; així com, per a la intel·ligència humana, l'addició de dos infinits no és cap addició.

La misericòrdia de Déu és manifesta en la desgràcia tant com en la joia, al mateix títol, i encara potser més, perquè sota aquesta forma no té anàleg humà. La misericòrdia de l'home només apareix en el do de la joia o bé en la inflicció d'un dolor amb vista a efectes exteriors, guariment del cos o educació. Però no són pas els efectes exteriors de la desgràcia el que testimonia la misericòrdia divina. Els efectes exteriors de la vera desgràcia són gairebé sempre dolents. Mentim, quan volem dissimular-ho. És en la desgràcia mateixa que hi resplendeix la misericòrdia de Déu. Al fons del fons, al centre de la seva amargor inconsolable. Si hi caiem perseverant en l'amor, fins al punt que l'ànima no es pot aguantar més el crit "Déu meu, ¿per què m'has abandonat?", si ens mantenim en aquest punt sense deixar d'estimar, acabem per tocar quelcom que ja no és la desgràcia, que no és pas la joia, que és l'essència central, essencial, pura, no sensible, comuna a la joia i al patiment, que és l'amor de Déu.

Sabem, llavors, que la joia és la dolçor del contacte amb l'amor de Déu, que la desgràcia és la ferida d'aquest mateix contacte quan és dolorós, i que només importa el contacte, no pas la modalitat.

Igualment, si després d'una llarga absència tornem a veure un ésser molt estimat, els mots que intercanviem amb ell no importen pas, ans solament el so de la seva veu, que ens n'assegura la presència.

El coneixement d'aquesta presència de Déu no consola pas, no en treu res, de l'horrorosa amargor de la desgràcia, no guareix pas la mutilació de l'ànima. Però sabem de manera certa que l'amor de Déu per nosaltres és la substància d'aquesta amargor i d'aquesta mutilació.

Voldria, per gratitud, ser capaç de deixar-ne el testimoniatge.

El poeta de la *Iliada* va estimar suficientment Déu per a tenir-la, aquesta capacitat. Car és aquí la significació implícita del poema i l'única deu de la seva bellesa. Però no s'ha comprès gaire, això.

Encara que no hi hagués, per a nosaltres, res més que la vida d'aquí baix, encara que l'instant de la mort no ens aportés res de nou, la sobreabundor infinita de la misericòrdia divina és ja secretament present aquí baix tot sencera.

Si, per una hipòtesi absurda, em moria sense mai haver comès faltes greus i, amb tot, anava a parar al fons de l'infern, a Déu tanmateix li deuria una gratitud infinita per la

infinita misericòrdia seva a causa de la meua vida terrestre, i això tot i ser jo un objecte ben poc lluït. Fins en aquesta hipòtesi, pensaria tanmateix haver rebut tota la meua part de riquesa de la misericòrdia divina. Car ja aquí baix rebem la capacitat d'estimar Déu i de representar-nos-el amb tota certesa com tenint per substància la joia real, eterna, perfecta i infinita. A través dels vels de la carn rebem de dalt pressentiments d'eternitat suficients per a esborrar a aquest respecte tots els dubtes.

¿Què més demanarem, desitjarem? La mare, l'amant, si tenien la certesa que el fill, que l'amant, estan en la joia, al cor no hi tindrien cap pensament capaç de demanar o desitjar altra cosa. Molt més, tenim nosaltres. El que estimem és la joia perfecta mateixa. Quan ho sabem, l'esperança esdevé inútil, deixa de tenir sentit. L'únic que queda a esperar és la gràcia de no desobeir aquí baix. La resta és només cosa de Déu, i no ens pertoca.

És per això que, tot i que la meua imaginació, mutilada pel sofriment massa llarg i ininterromput, no pugui rebre el pensament de la salvació en tant que cosa possible per a mi, no em manca res. El que em dieu a aquest respecte no pot tenir altre efecte damunt meu que persuadir-me que verament teniu per mi una certa amistat. Respecte a això, la vostra carta m'ha estat molt preciosa. Però no ha pogut, en mi, operar altra cosa. Tampoc no calia.

Conec prou la meua miserable feblesa per a suposar que un xic de fortuna contrària potser fóra prou per a omplir-me l'ànima de sofriments, fins al punt de no deixar-hi durant molt temps cap lloc per als pensaments que acabo d'expressar-vos. Però importa poc, això. La certesa no és pas sotmesa als estats d'ànim. La certesa és sempre en perfecta seguretat.

Només hi ha una ocasió en què verament ja no en sé res, d'aquesta certesa. És en el contacte amb la desgràcia d'altri. També, i encara potser més, en la dels qui em són indiferents i en la dels desconeguts, inclosos els dels segles passats més llunys. Aquest contacte em fa mal tan atroçment, m'esquinça talment l'ànima de banda a banda, que l'amor de Déu em resulta, un temps, quasi impossible. Se'n falta ben poc, perquè digui impossible. Fins al punt que això, pel que fa a mi, m'inquieta. Em tranquil·litza un xic recordant que Crist va plorar en preveure els horrors del saqueig de Jerusalem. Espero que la perdoni, la compassió.

M'heu fet mal en escriure'm que el dia del meu bateig seria per a vós una gran joia. Després d'haver rebut tant de vós, és doncs en poder meu de causar-vos una joia; i tanmateix ni un segon no em ve al cap el pensament de fer-ho. No hi puc fer res. Crec verament que només és Déu qui té el poder sobre meu d'impedir-me de causar-vos joia.

Fins i tot considerant només el pla de les relacions purament humanes, us dec una gratitud infinita. Crec que, fora de vós, tots els éssers humans a qui mai m'hagi arribat, per amistat, de donar-los el poder d'afligir-me fàcilment, tots algun cop s'hi han divertit, sovint o no, conscientment o no, però tots algun cop. Allà on jo m'adonava que era conscientment, agafava un ganivet i tallava l'amistat, sense a més prevenir-ne l'interessat.

No es conduïen pas així per dolenteria, ans per l'efecte del fenomen ben conegut que empeny les gallines, quan veuen entre elles una gallina ferida, a tirar-se-li a sobre a cops de bec.

Tothom porta en ell aquesta naturalesa animal. Determina la seva actitud respecte als seus semblants, sigui amb coneixement i adhesió o sense. Així, de vegades, sense que el pensament se n'adoni, la naturalesa animal d'un home sent la mutilació de la d'un altre i hi reacciona en conseqüència. I igualment en totes les situacions possibles i les reaccions animals corresponents. Aquesta necessitat mecànica té agafats tots els homes en tot

moment; se n'escapen només a proporció del lloc que tingui a la seva ànima el sobrenatural autèntic.

El discerniment fins i tot parcial és molt difícil, en aquesta matèria. Però si fos verament del tot possible, tindriem aquí un criteri de mesura de la part de sobrenatural en la vida d'una ànima, criteri cert, precís com una balança, i completament independent de tota creença religiosa. És això, entre moltes altres coses, el que indicà Crist en dir: "Aquests dos manaments en són un de sol."

És només vora vostre que mai no he estat ferida pel contracop d'aquest mecanisme. La meva situació, respecte a vós, és la del mendicant que, reduït per la indigència a tenir sempre fam, durant un any ha anat de tant en tant en una casa pròspera a cercar-hi pa, i és el primer lloc on, a la seva vida, no ha sofert humiliacions. Un tal mendicant, si per cada tros de pa tingués una vida a donar i les donés totes, pensaria que el seu deute no per això s'ha rebaixat.

Però, a més, per a mi, el fet que amb vós les relacions humanes continguin perpètuament la llum de Déu ha de dur la gratitud, a més, a tot un altre grau.

Tot i això, no us donaré pas cap testimoniança de gratitud, ans us diré, pel que fa a vós, coses que podran legítimament fer-vos irritar amb mi. Car no em convé gens de dir-les, ni fins pensar-hi, a dir-les. No hi tinc cap dret, prou que ho sé.

Però, com que efectivament les he pensades, no goso de callar-vos-les. Si són falses, no faran pas mal. No és pas impossible, que continguin veritat. En aquest cas, hi hauria lloc per a creure que Déu us envia aquesta veritat per mitjà de la ploma que es troba de ser a la meva mà. Hi ha pensaments als quals els convé de ser enviats per inspiració, d'altres als quals els convé més de ser enviats per l'intermediari d'una criatura, i Déu se serveix de l'una o l'altra via amb els seus amics. És ben conegut que no importa pas quina cosa pugui indiferentment servir d'intermediari, per exemple una somera. Déu s'agrada fins i tot, potser, de triar per a aquest ús els objectes més vils. Tinc necessitat de dir-me aquestes coses per a no tenir por dels meus propis pensaments.

Quan per escrit us vaig fer un esbós de la meva autobiografia espiritual, era amb intenció. Volia procurar-vos la possibilitat de constatar un exemple concret i cert de fe implícita. Cert, perquè sé que sabeu que no menteixo.

Amb raó o sense, vós penseu que tinc dret al nom de cristiana. Us asseguro que quan, a propòsit de la meva infantesa i de la meva juvenesa, faig servir els mots de vocació, obediència, esperit de pobresa, puresa, acceptació, amor del proïsme i altres mots semblants, és rigorosament amb la significació que tenen per a mi en aquest moment. Amb tot, he estat educada pels pares i germà en un agnosticisme complet; i mai no he fet el més mínim esforç per sortir-ne, mai no n'he tingut el més mínim desig, i amb raó, al meu parer. Malgrat això, des del meu naixement, per dir-ho així, cap de les meves faltes, cap de les meves imperfeccions no ha tingut verament per excusa la ignorància. N'hauré de retre comptes de totes, el dia que l'Anyell caurà en còlera.

També em podeu creure sota paraula que Grècia, Egipte, l'Índia antiga, la Xina antiga, la bellesa del món, els reflexos purs i autèntics d'aquesta bellesa en les arts i en la ciència, l'espectacle dels racons del cor humà en tot de cors buits de creença religiosa, totes aquestes coses, perquè em lliuri captiva a Crist, hi han fet tant com les coses visiblement cristianes. Crec que puc dir fins i tot que més. L'amor d'aquestes coses de fora el cristianisme visible me'n manté fora, de l'Església.

Una tal destinació espiritual us deu semblar intel·ligible. Però, justament per aquesta raó, és apropiada per a fer-ne un objecte de reflexió. És bo de meditar sobre el que força a

sortir de si mateix. Em costa d'imaginar com pot ser que tingueu verament cap amistat per mi; però, ja que aparentment és així, podria tenir aquest ús.

Teòricament, admeteu plenament la noció de fe implícita. A la pràctica, també, teniu una amplada d'esperit i una probitat intel·lectual molt excepcionals. Tanmateix, però, al meu parer, encara molt insuficients. Només la perfecció és suficient.

Sovint, amb raó o sense, he cregut reconèixer en vós actituds parcials. Especialment, una certa repugnància a admetre, de fet, en casos particulars, la possibilitat de fe implícita. Almenys en vaig tenir la impressió en parlar-vos de B., i sobretot d'un camperol espanyol que veig no gaire lluny de la santedat. És veritat que, sens dubte, devia ser sobretot culpa meva; la meva malaptesa és tal que sovint faig mal al que estimo, en parlar-ne; ho he experimentat ben sovint. Però també em sembla que, quan us parlen de descreguts que, caiguts en la desgràcia, l'accepten com una part de l'ordre del món, no us fa pas la mateixa impressió que si es tractés de cristians i de submissió a la voluntat de Déu. És, però, el mateix. Almenys, si verament tinc dret al nom de cristiana, sé per experiència que la virtut estoica i la virtut cristiana són una sola i mateixa virtut. La virtut estoica autèntica, que és abans que res amor, no pas la caricatura que en feren uns quants bruts romans. Teòricament, em sembla que tampoc vós no ho podríeu negar. Però us repugna de reconèixer, de fet, en exemples concrets i contemporanis, la possibilitat d'una eficàcia sobrenatural de la virtut estoica.

També em vau entristir molt un dia que vau emprar el mot de fals per a dir no ortodox. Us vau corregir de seguida. Al meu parer, hi ha en això una confusió de termes, incompatible amb una perfecta probitat intel·lectual. És impossible que això plagui a Crist, que és la Veritat.

Em sembla cert que hi ha en vós una seriosa imperfecció. ¿I per què hauria d'haver-n'hi, d'imperfecció, en vós? No us convé gens, de ser imperfecte. És com una nota falsa en un bell cant.

Aquesta imperfecció és, crec, l'estimació per l'Església com per una pàtria terrenal. De fet, per a vós, és, alhora que el lligam amb la pàtria celestial, una pàtria terrenal. Hi viviu en una atmosfera humanament càlida. Això fa que un xic d'estimació hi sigui quasi inevitable.

Aquesta estimació és, potser, per a vós, aquest fil quasi infinitament prim de què parla sant Joan de la Creu, que, mentre no es trenca, manté l'ocell a terra tan eficaçment com una gruixuda cadena de metall. Imagino que el darrer fil, tot i que molt prim, ha de ser el més difícil de tallar, perquè quan es talla cal alçar el vol, i això fa por. Però, també, l'obligació és imperiosa.

Els infants de Déu no han de tenir cap altra pàtria aquí baix que l'univers, amb la totalitat de les criatures racionals que ha contingut, conté i contindrà. És aquesta la ciutat natal amb dret al nostre amor.

Les coses menys vastes que l'univers, entre les quals l'Església, imposen obligacions que poden ser extremament extenses, entre les quals, però, no hi ha pas l'obligació d'estimar. Almenys, és el que crec. Estic convençuda que no s'hi troba tampoc cap obligació relacionada amb la intel·ligència.

El nostre amor ha de tenir la mateixa extensió, a través de tot l'espai, la mateixa igualtat, en totes les porcions de l'espai, que la llum del sol. Crist ens ha prescrit d'arribar a la perfecció del nostre Pare celestial imitant aquesta distribució indiscriminada de la llum. La nostra intel·ligència ha de tenir, també, aquesta completa imparcialitat.

Tot el que existeix és igualment sostingut en l'existència per l'amor creador de Déu. Els amics de Déu ho han d'estimar fins al punt de confondre, pel que fa a les coses d'aquí baix, el seu amor amb el d'ell.

Quan l'ànima ha arribat a un amor que omple igualment tot l'univers, aquest amor esdevé el pollet d'ales d'or que forada l'ou del món. Després d'això, estima l'univers no pas des de dins, ans des de fora, des del lloc on seu la Saviesa de Déu, que és el nostre germà gran. Un tal amor no estima pas els éssers i les coses en Déu, ans des de ca Seva. Trobant-se vora Déu, abaixa la mirada, confosa amb la de Déu, sobre tots els éssers, sobre totes les coses.

Cal ser catòlic, és a dir, no trobar-se lligat per cap fil a res creat, ans a la totalitat de la creació. Aquesta universalitat, en altre temps, en els sants, pogué ser implícita fins en la seva consciència. Podien implícitament dedicar una justa part, dins l'ànima, d'una banda a l'amor degut solament a Déu i a tota la seva creació, i d'una altra a les obligacions amb tot el més petit que l'univers. Crec que sant Francesc d'Assís i sant Joan de la Creu van ser així. També, foren poetes, tots dos.

És veritat que cal estimar el proïsme, però, en l'exemple que dóna Crist com a il·lustració d'aquest manament, el proïsme és un ésser nu i sangonent, esvanit enmig del camí, de qui ningú en sap res. Es tracta d'un amor del tot anònim, i justament per això del tot universal.

És veritat que Crist va dir als seus deixebles "Estimeu-vos els uns als altres." Però crec que aquí es tracta d'amistat, una amistat personal entre dos éssers que cal que lligui cada amic de Déu amb cadascun dels altres. L'amistat és l'única excepció legítima al deure d'estimar només de manera universal. Al meu parer, a més, només és verament pura si, diguem-ho així, està envoltada de totes bandes d'un embolcall compacte d'indiferència, i mantenint una distància.

Vivim en una època totalment sense precedents, i en la situació present la universalitat, que en altre temps podia ser implícita, cal que sigui ara plenament explícita. Ha d'impregnar el llenguatge i tota la manera de ser.

Avui, a més, ser un sant no és res, cal la santedat que el moment exigeix, una santedat nova, també sense precedents.

Maritain ho ha dit, però només ha enumerat els aspectes de la santedat d'abans que avui, almenys de moment, són caducats. No ha pas sentit, en canvi, quanta de novetat miraculosa ha de contenir, avui, la santedat.

Un tipus nou de santedat és un sorgiment, una invenció. Tota proporció guardada, i mantenint cada cosa a lloc, és quasi l'anàleg d'una nova revelació de l'univers i del destí humà. És el despullament d'una ampla porció de veritat i de bellesa, fins ara dissimulades sota una espessa capa de pols. Hi cal més geni que no en calgué a Arquímedes per a inventar la mecànica i la física. Una santedat nova és una invenció encara més prodigiosa.

Només una espècie de perversitat pot obligar els amics de Déu a privar-se del geni, ja que, per a rebre'n la sobreabundor, en tenen prou de demanar-ho al seu Pare en nom de Crist.

És una demanda legítima, almenys avui, perquè és necessària. Crec que, sota aquesta forma o sota qualsevol altra d'equivalent, és la primera demanda a fer ara, a fer cada dia, a tota hora, com l'infant afamat, que demana sempre pa. El món té necessitat de sants que siguin genis, com la ciutat empestada té necessitat de metges. Allà on hi ha necessitat, hi ha obligació.

D'aquests pensaments, i de tots els que els acompanyen, no en puc fer cap ús, jo. Primerament, la imperfecció considerable que per covardia deixo subsistir en mi em posa

a una distància més que massa gran del punt en què serien aplicables. Això, de part meva, és imperdonable. Una tan gran distància, en el millor dels casos, només es pot superar amb el temps.

Amb tot, però, si l'arribava a superar, aquesta distància, sóc un instrument podrit. Estic massa esgotada. I fins si cregués en la possibilitat d'obtenir de Déu la reparació de les mutilacions de la meva naturalesa, no em podria resoldre a demanar-la. Ni si estigués segura d'obtenir-la, ni així, podria. Una tal demanda em semblaria una ofensa a l'Amor infinitament tendre que m'ha fet el do de la desgràcia.

Si ningú no consent a parar atenció als pensaments que, no sé pas com, s'han posat en un ésser tan insuficient com jo, els enterraran amb mi. Si, com crec, contenen veritat, serà una llàstima. Els faig mal. El fet de trobar-se en mi fa que ningú no hi pari atenció.

Només us veig a vós, perquè us pugui implorar atenció per ells. La vostra caritat, de què me n'heu curullat, jo voldria que s'apartés de mi per a adreçar-se al que porto en mi, que val, m'agrada de creure-ho, molt més que no jo.

Per a mi, és un gran dolor témer que els pensaments davallats en mi estiguin condemnats a morir pel contagi de la meva insuficiència i de la meva misèria. La història de la figuera estèril, mai no la llegeixo sense esgarriar-me. També en ella la naturalesa era impotent, i tanmateix no fou excusada. Crist la maleí.

És per això que, per bé que a la meva vida no hi hagi potser faltes particulars verament greus, fora de les que us he confessat, penso, mirant-me les coses raonablement i freda, que estic legítimament exposada a témer la còlera de Déu més que no pas molts grans criminals.

No és pas que de fet la temi. Per un capgirell estrany, la còlera de Déu, en mi, només suscita amor. És el pensament del possible favor de Déu, de la seva misericòrdia, el que em provoca una mena de por, el que em fa tremolar de por.

Però el sentiment de ser per a Crist com una figuera estèril em trenca el cor.

Feliçment, Déu pot fàcilment enviar, no sols els mateixos pensaments, si són bons, ans molts d'altres de millors a un ésser intacte i capaç de servir-lo.

Però, ¿qui sap? ¿I si els que duc en mi són almenys parcialment destinats a que vós en feu cap ús? Només poden ser destinats a algú que tingui un xic d'amistat per mi, i amistat de debò. Car per als altres, en certa manera, no existeixo. Sóc de color de fulla seca, com alguns insectes.

Si en tot el que us acabo d'escriure hi ha res que us sembli fals i fora de lloc, perdoneu-m'ho. No us irriteu pas, en contra meu.

No sé pas si, les setmanes i mesos vinents, podré fer-vos arribar noves meves o rebre'n de vostres. Aquesta separació, però, només és un mal per a mi, i per consegüent no té importància.

No puc més que afirmar-vos, de bell nou, la meva gratitud filial i la meva amistat sense límits.

Notes:

El 15 de setembre de 1940, Simone Weil i els pares arriben a Marsella fugint de la immediata ocupació de París pels alemanys.

El juny de 1941 se'n va al convent dels dominics de Marsella a veure el pare J. M. Perrin, per demanar-li si la pot ajudar a trobar una feina de treballadora agrícola. El pare Perrin confia aquest encàrrec a Gustave Thibon, que n'hi troba una.

Durant mesos, al convent dels dominics, hi conversa sovint de temes religiosos amb el pare Perrin. El març de 1942, però, aquest religiós es trasllada a Montpeller.

El pare Perrin baixa sovint a Marsella a veure-la, fins que el 14 de maig de 1942 Simone s'embarca amb els pares cap a Nova York.

És sobretot durant aquest temps en què només veu el pare Perrin en baixar ell a Marsella, i fins després, de viatge a Amèrica, quan li escriu tot un seguit de cartes, entre elles aquesta.